

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Zeničko-dobojski kanton
OPĆINA VAREŠ
OPĆINSKI NAČELNIK

DOKUMENT OKVIRNOG BUDŽETA/PRORAČUNA ZA PERIOD 2022. - 2024. FISKALNA GODINA

Vareš, Bosna i Hercegovina
juli/srpanj 2021. godine

adresa: Zvijezda 34, 71330 Vareš
identifikacijski broj: 4218285300002
depozitni račun: 3380002210017420

tel.: 00387 32 848 100; **fax:** 848 150
web: www.vares.info
e-mail: varesh@bih.net.ba

Na osnovu članova 15., 16., 17. i 18. Zakona o budžetima u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, br. 102/13, 9/14, 13/14, 8/15, 91/15, 102/15, 104/16, 5/18, 11/19 i 99/19) Općinski načelnik općine Vareš, donosi:

DOKUMENT OKVIRNOG BUDŽETA OPĆINE VAREŠ ZA PERIOD 2022. – 2024. GODINE

1. UVOD

U skladu sa Zakonom o budžetima/proračunima u Federaciji Bosne i Hercegovine¹, izrađen je Dokument okvirnog budžeta/proračuna (DOB/P) za period 2022. - 2024. fiskalne godine, od Službe za privredu, finansije/finansije i trezor te predstavlja dio pristupa Srednjoročnog okvira rashoda navedenog perioda.

Dokument okvirnog budžeta/proračuna za period 2022. - 2024. fiskalne godine, izlaže fiskalnu strategiju te budžetske/proračunske planove na trogodišnjem nivou i ima za cilj da razvije bolju stratešku osnovu za pripremu budžeta/proračuna. Predstavlja preliminarni nacrt budžeta/proračuna za 2022. fiskalnu godinu te daje projekcije za 2023. i 2024. fiskalnu godinu. Osnova za izradu Dokumenta okvirnog budžeta/proračuna zasniva se na procjeni privrednog razvoja, razvoja socijalnog sektora, makroekonomskim pokazateljima i trendovima te prognozi prihoda i primitaka te rashoda i izdataka za godine koje su obuhvaćene Dokumentom.

Osnovni cilj Dokumenta okvirnog budžeta/proračuna je da fiskalne i makroekonomske politike postavi u centar budžetskih/proračunskih procesa te da smjernice na osnovu kojih bi se realizirali ciljevi srednjoročne razvojne strategije kako općine, tako i kantona, te viših nivoa vlasti. Još jedan bitan cilj Dokumenta okvirnog budžeta/proračuna jeste da osigura konsolidiran, cjelovit i svrsishodan okvir planiranja rashoda na nivou općine, objedinjujući podatke o fiskalnom stanju kantona, viših nivoa vlasti i vanbudžetskih fondova.

Služba za finansije, inspekcijske poslove i opću upravu je u narednim tabelama koristila projekcije prihoda od nadležnih institucija, tj. Direkcije za ekonomsko planiranje pri Vijeću Ministara BiH, Odjeljenja za makroekonomsku analizu Uprave za indirektno oporezivanje BiH, Federalnog ministarstva finansija, te Ministarstva finansija ZE-DO kantona i shodno tome sačinjene su i projekcije okvirnih rashoda Budžeta općine Vareš koje će prilikom svake izrade Budžeta za odgovorajuću godinu biti podložne revidiranju i potrebnim korekcijama.

Pri izradi ovog dokumenta korišteni su podaci iz sljedećih publikacija:

- Direkcija za ekonomsko planiranje BiH, „Makroekonomske projekcije 2020-2023. godine – osnovni scenario“, Sarajevo, april/travanj 2020. godine;
- Direkcija za ekonomsko planiranje BiH, „Informacija o kretanju makroekonomskih pokazatelja decembar/prosinac 2020. godine“, Sarajevo, juni/lipanj 2021. godine;

¹ Zakon o budžetima Federacije BiH, „Službene novine Federacije BiH“, broj 102/13, 9/14, 13/14, 8/15, 91/15, 102/15, 104/16, 5/18, 11/19 i 99/19

- Odjeljenje za makroekonomsku analizu pri Upravi za indirektno oporezivanje BiH, „OMA Bilten“ broj: 191 i 192;
- Federalno ministarstvo finansija, Smjernice ekonomske i fiskalne politike FBiH za period 2022. - 2024. godine, Sarajevo, maj/svibanj 2021. godine;
- Vlada Zeničko-dobojskog kantona, Smjernice ekonomske i fiskalne politike ZDK za period 2022. - 2024. godine, Zenica, juni/lipanj 2021. godine;
- Federalni zavod za statistiku, „Mjesečni statistički bilteni Federacije Bosne i Hercegovine“ broj: 07/21;
- Federalni zavod za statistiku, „Mjesečni statistički pregled Federacije Bosne i Hercegovine po kantonima“, broj 05/2021;

2. SREDNJOROČNE MAKROEKONOMSKE PRETPOSTAVKE I PROGNOZE

2.1. Najnovija makroekonomska kretanja

U 2020. godini, usljed svjetske krize izazvane pandemijom, došlo je do pada ekonomskih aktivnosti što se negativno odrazilo na rast BDP-a na svim nivoima, tj na globalnom i evropskom nivou, te u euro zoni. Takva negativna dešavanja u svijetu i u bliskom okruženju su imale negativan utjecaj na aktivnosti i ekonomiju BiH, te je poslije ekspanzije privrednog rasta posljednjih godina, došlo da pada BDP-a BiH u 2020. godini.

Prema prvim procjenama BHAS-a, za 4 kvartala 2020. godine Bosna i Hercegovina je ostvarila realni pad ekonomije od 4,5% u odnosu na prethodnu godinu². Pad ekonomskih aktivnosti kod glavnih vanjskotrgovinskih partnera utjecao je na pad vanjskotrgovinske razmjene, kao i na pad glavnih odrednica ekonomskog rasta tj. investicija i potrošnje usljed smanjenja raspoloživog dohotka građana, odnosno pad ekonomskih aktivnosti općenito.

U periodu od 2017-2019. godine BDP-a Federacije BiH bilježio je konstantan rast po prosječnoj stopi od 3,2%, dok u 2020. godini usljed krize dolazi do pada aktivnosti u svim oblastima što je rezultiralo padom BDP-a.

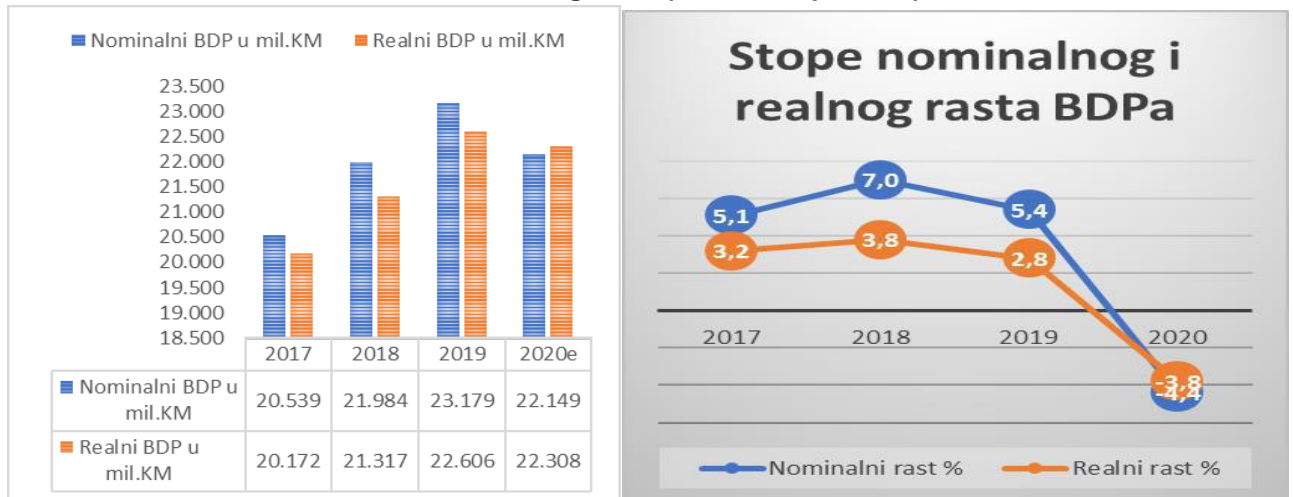
Za četiri kvartala 2020. godine, prema prvim procjenama Federalnog zavoda za statistiku³, BDP Federacije BiH iznosi 22.308.425 hilj. KM i realno je manji za 3,8% u odnosu na prethodnu godinu. U odnosu na isto razdoblje prethodne godine, u 2020. godini zabilježen je rast BDP-a samo u prvom kvartalu od 1,6%, dok je u ostala tri kvartala zabilježen pad od 9,7%, 3,9% i 2,5% respektivno (stope realnog rasta).

² BHAS: Bruto domaći proizvod, rashodni pristup, tromjesečni podaci, od 31.03.2021. god. (prema lančano povezanim vrijednostima u cijenama 2015)

³ FZS: Bruto domaći proizvod, rashodni pristup, tromjesečni podaci, od 31.03.2021. god.

Grafikoni u nastavku prikazuju apsolutne iznose nominalnog i realnog BDP-a FBiH i stope rasta istih za prethodni trogodišnji period, kao i procijenjene stope rasta BDP-a FBiH za 2020. godinu.

Grafikoni 1. i 2. BDP Federacije BiH za period 2017-2019. godina (zvanični podaci) i procjena BDP-a FBiH za 2020. godinu (iznosi i stope rasta)

Posmatrano po područjima klasifikacije djelatnosti, za 2020. godinu u odnosu na prethodnu godinu, procijenjeni najveći realni pad bruto dodane vrijednosti ostvaren je u trgovini, prijevozu i uslužnim djelatnostima, umjetnosti i zabavi te prerađivačkoj industriji, dok je značajniji rast ostvaren samo u poljoprivredi i građevinarstvu.

Strukturni problemi u industriji, koji su doveli do pada obima proizvodnje u 2019. godini od 2,7% u odnosu na prethodnu godinu, su usljed krize produbljeni te je zabilježen još veći pad proizvodnje u 2020. godini. Obim industrijske proizvodnje za period I-XII 2020. godine u odnosu na isti period prethodne godine smanjio se za 5,9%, usljed pada svih oblasti, od čega je najveći pad zabilježen kod proizvodnje trajnih proizvoda za široku potrošnju od 20,9%. Obim proizvodnje prerađivačke industrije smanjio se za 6,6%, a najveće smanjenje je ostvareno u oblasti proizvodnje duhanskih proizvoda, proizvodnje motornih vozila i prikolica, te proizvodnji namještaja i baznih metala⁴.

Pokrivenost uvoza izvozom u 2020. godini se povećala u odnosu na 2019. godinu za 3,5 postotnih poena usljed većeg smanjenja uvoza od 15,7%, te smanjenja izvoza od 9,8%.

U strukturi vanjskotrgovinske razmjene u 2020. godine najveći udio čine industrijski materijali, proizvodi za široku potrošnju i kapitalni proizvodi (prema međunarodnoj klasifikaciji ekonomske

⁴ FZS: Mjesečni statistički pregled FBiH 02/ 2021. god, od 03. marta 2021. g.

namjene). Najveći vanjskotrgovinski partneri su zemlje EU, a najviše roba i usluga se izvozilo u Njemačku, Hrvatsku, Austriju i Srbiju, a najviše se uvozilo iz Njemačke, Italije, Hrvatske i Kine⁵.

Za 2021. godinu projicira se izlazak iz krize, odnosno oporavak i rast ekonomije na svim nivoima, tj. na globalnom, europskom nivou pa i na nivou Bosne i Hercegovine, usljed stabilizacije u oblasti zdravstvenog sektora u pogledu pandemije.

Međunarodni monetarni fond je u aprilu 2021. godine projicirao rast svjetske ekonomije za 6% u 2021. godini, a u periodu 2022.-2024. godine sporiji rast po prosječnoj stopi 3,6%, te rast ekonomije Bosne i Hercegovine od 3,5% (World economic outlook, april 2021). Rast ekonomije Bosne i Hercegovine za period 2021.-2022. godinu projicira i Svjetska banka i to 2,8% i 3,5%⁶. Direkcija za ekonomsko planiranje projicirala je realni rast ekonomije Bosne i Hercegovine u 2021. godini od 2,3%, te u periodu 2022.-2024. rast po prosječnoj stopi od 3,3%.

U drugoj polovini 2021. godine se projicira stabilizacija industrijske proizvodnje, a u narednom srednjoročnom periodu i povećanje obima proizvodnje na koji će najveći utjecaj imati kao i do sada aktivnosti i stabilizacija okruženja, ali i unaprijeđenje u oblasti industrije u zemlji putem provođenja reformi koje bi trebale unaprijediti konkurentnost BiH industrijskih proizvoda.

Očekuje se da će stabilizacija okruženja imati pozitivan utjecaj na stagnaciju vanjskotrgovinskog bilansa putem rasta izvozne tražnje, te da će u periodu od 2021.-2024. godine izvoz realno rasti od 4,7% do 7,4%. U istom periodu se projicira niži realni rast uvoza od 3%-5,3% usljed rasta ukupnih ekonomskih aktivnosti u zemlji i rasta potrošnje, i to posebno privatne potrošnje te investicija. Kratkoročni objavljeni podaci za prvi kvartal 2021. godine ukazuju na veći rast izvoza od 16,6% u odnosu na isti period prethodne godine, te sporiji rast uvoza od 2,7%. Najveći vanskotrgovinski bilans u navedenom periodu ostvaren je sa zemljama EU⁷.

Poslije deflacije od 1% u 2020. godini, u narednom periodu očekuje se postepeni rast cijena koji će zavisiti od kretanja cijena nafte na svjetskom tržištu, te cijene hrane, akciza na pojedine proizvode i cijena komunalija na domaćem tržištu.

U periodu 2022.-2024. godine na tržištu rada projicira se poboljšanje usljed pozitivnih ekonomskih aktivnosti u okruženju i u zemlji. Na rast broja zaposlenih će prvenstveno utjecati oporavak oblasti koje su u pandemiji imale najveći gubitak zaposlenih kao što su industrija, trgovina, hotelijerstvo i ugostiteljstvo (projicira se rast zaposlenosti od 1%-1,5% u periodu 2022.-2024. godine⁸).

⁵ FZS: Mjesečni statistički pregled FBiH 02/ 2021. god, od 03. marta 2021. g

⁶ Svjetska banka: Zapadni Balkan, Redovni ekonomski izvještaj br. 19, proljeće 2021

⁷ BHAS: Statistika robne razmjene BiH s inostranstvom, siječanj-ožujak 2021., br.3, od 20. aprila 2021.god.

⁸ DEP: Makroekonomske projekcije, mart 2021.god.

A. Industrijska proizvodnja, uvoz-izvoz, inflacija

Zvanično objavljeni podaci obima industrije u Federaciji Bosne i Hercegovine za prvi kvartal 2021. godine ukazuju na postepeni oporavak ove oblasti od 5,9% (izračunati iz kalendarski prilagođenih indeksa obima industrijske proizvodnje). Nakon prvog mjeseca u kojem je zabilježen pad od 0,5% u odnosu na isti mjesec prethodne godine, u drugom mjesecu počinje oporavak industrije od 1,7%, te značajni rast od 17,1% u trećem mjesecu. U trećem mjesecu ostvaren je rast u svim oblastima proizvodnje, a posebno u proizvodnji kapitalnih i trajnih proizvoda za široku potrošnju, te intermedijarnih proizvoda. Značajno je napomenuti da je u istom mjesecu obim prerađivačke industrije zabilježio rast od 19,1%.⁹

U vanjskotrgovinskoj oblasti, iako je ostvaren rast izvoza i uvoza, dolazi do pogoršanja situacije na što ukazuje povećanje trgovinskog deficita. Trgovinski deficit Federacije Bosne i Hercegovine za mart 2021. godine veći je u odnosu na prethodni mjesec za 146.418.000 KM i iznosi 479.202.000 KM. U prvom kvartalu 2021. godine izvoz je prosječno rastao svaki mjesec za 6,61%, a uvoz je prosječno rastao za 6,63%.

Procenat pokrivenosti uvoza izvozom u martu 2021. godine je 61,3% što je za 6,1% manje u odnosu na prethodni mjesec kada je pokrivenost iznosila 67,4%. Najveća vrijednost izvoza i uvoza ostvarena je u oblasti prerađivačke industrije (85,9% od ukupnog izvoza, 92,1% od ukupnog uvoza)¹⁰.

Potrošačke cijene u martu 2021. godine u odnosu na prethodni mjesec, u prosjeku su veće za 0,8%, od kojih je najveći rast ostvaren kod cijena odjeće, obuće, prijevoza, hrane i bezalkoholnih pića. Istovremeno, cijene su manje za 0,3% u odnosu na mart prethodne godine usljed pada cijena bezalkoholnih pića, odjeće i obuće, te komunalija i prijevoza¹¹.

Na cijene hrane i osnovnih životnih namjernica utjecala je kontrola rasta cijena od strane Vlade Federacije BiH putem ograničenja marže na ove proizvode kako bi se ublažile posljedice krize za najosjetljivije kategorije stanovništva¹².

Projicira se povećanje obima proizvodnje usljed veće izvozne tražnje uzrokovane pozitivnim ekonomskim kretanjima u okruženju, te usljed rješavanja internih strukturnih problema u industriji.

Poboljšanje u oblasti proizvodnje će pozitivno utjecati na zaposlenost i raspoloživi dohodak stanovništva, a u konačnici na povećanja privatne potrošnje, jednog od glavnih unutarnjih faktora rasta ekonomije, na koje će dodatno utjecati i rast doznaka iz inostranstva podstaknut rastom ekonomija okruženja. S druge strane, očekuje se stabilizacija javnih financija odnosno ograničen rast javne potrošnje poduzimanjem mjera fiskalne konsolidacije na smanjenju javnih rashoda i povećanju javnih prihoda.

Provođenjem fiskalne konsolidacije, te efikasnim provođenjem strukturnih reformi, posebno unaprijeđenjem poslovnog ambijenta u zemlji, nastojati će se povećati obim investicija kao

⁹ FZS: Indeks prometa industrije, mart 2020. Prvi rezultati, broj:9.3., od 27.04.2020.god.

¹⁰ FZS: Robna razmjena sa inostranstvom, br.16.1.3., od 20.04.2021.god.

¹¹ FZS: Indeksi potrošačkih cijena mart 2020. godine, br.7.1.3., od 20.4.2021. god.

¹² 261. sjednica Vlade Federacije BiH, od 01.aprila 2021.godine

drugog ključnog domaćeg faktora rasta ekonomije. Nastavak započelih i poduzimanje novih investicija će imati pozitivan utjecaj na standard stanovništva odnosno pozitivan utjecaj na zaposlenost i raspoloživi dohodak stanovništva.

Na rast cijena najveći utjecaj ima cijena nafte za koju se projicira blago smanjenje u 2022. godina, a u narednom periodu se očekuje stabilizacija istih. Od unutrašnjih faktora, cijene će zavisti od rasta cijena hrane, komunalija i akciza na pojedine proizvode.

B. Tržište rada

U februaru 2021. godine u odnosu na prethodni mjesec zabilježeno je blago poboljšanje na tržištu rada koje se ogleda u povećanju broja zaposlenih za 0,3% i smanjenju broja nezaposlenih osoba za 1,0%. Ukupan broj zaposlenih osoba u februaru je iznosio je 517693, a nezaposlenih 321688.

Stopa registrovane nezaposlenosti u drugom mjesecu iznosila je 38,3, a za žene 46,2¹³.

Prosječna mjesečna isplaćena neto plaća po zaposlenom za februar 2021. godine iznosi 951 KM i niža je u odnosu na prethodni mjesec nominalno za 2,4% a realno za 2,8%, dok je u odnosu isti mjesec prethodne godine viša nominalno za 1,8%, a realno za 3,1%.

Najveće smanjenje prosječnih plaća u odnosu na prethodni mjesec zabilježeno je u djelatnosti vađenje ruda i kamena i u djelatnosti proizvodnje i snabdijevanja električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija. Najveće povećanje prosječnih neto plaća uz istovremeni rast broja zaposlenih, zabilježeno je u oblasti ostale uslužne djelatnosti. Rast neto plaća zabilježen je i u djelatnosti prijevoza i skladištenja¹⁴

Tabela 1. Projekcije makroekonomskih pokazatelja BiH (2020-2024.), u %

Naziv	2020	2021	2022	2023	2024
BDP (realni rast)	-4,1	2,3	3,1	3,3	3,6
Indeks potrošačkih cijena	-1,0	0,7	1,0	1,1	1,2
Uvoz roba (relani rast)	-11,4	3,0	4,5	5,1	5,3
Izvoz roba (relani rast)	-16,5	4,7	6,0	7,1	7,4

Izvor: Prilagođeno prema DEP: Makroekonomske projekcije za DOB, mart 2021. godina

Direkcije za ekonomsko planiranje Bosne i Hercegovine procjenjuje da će neizvjesnost uzrokovana pogoršanjem epidemiološke situacije, prolongirati očekivani proces ekonomske stabilizacije i oporavka u drugu polovinu 2021. godine. U DEP-ovom dokumentu iz marta 2021. Godine navodi se da je stabilizacija uslovljena efikasnijim djelovanjem u borbi protiv pandemije koronavirusa, materijalizacijom pretpostavki ekonomskih kretanja u okruženju i učinkovitijim djelovanjem nadležnih institucija u procesu implementacije i kreiranja ekonomskih politika, te da se, imajući u vidu sve navedene okolnosti i efekat niske osnovice

¹³ FZS: Zaposleni i nezaposleni, februar 2021., br.8.2.2. od 15.4.2021. god.

¹⁴ FZS: Prosječna mjesečna isplaćena neto i bruto plata zaposlenih po područjima KD BiH 2010, februar 2021., br.8.1.2. od 15.4.2021. god

iz prethodne godine, u Bosni i Hercegovini na kraju 2021. Godine može očekivati realan rast BDP-a od 2,3% u odnosu na prethodnu godinu.

2.2. Makroekonomski okvir za Federaciju BiH za 2021. godinu

Dok je u periodu od 2016. do 2019. godini u Federaciji BiH zabiljeжан rast po prosječnoj stopi od 3,2%, u 2020. godini usljed krize uzokovane zdravstvenom krizom procjenjuje se realni pad od 4,4%¹⁵, a u 2021. godini očekuje se oporavak te rast ekonomije Federacije BiH kao i u godini prije krize od 2,8%.

Zvanično objavljeni podaci obima industrije u Federaciji BiH za prvi kvartal 2021. godine ukazuju na postepeni oporavak ove oblasti od 5,9% (izračunati iz kalendarski prilagođenih indeksa obima industrijske proizvodnje). Nakon prvog mjeseca u kojem je zabilježen pad od 0,5% u odnosu na isti mjesec prethodne godine, u drugom mjesecu počinje oporavak industrije od 1,7%, te značajni rast od 17,1% u trećem mjesecu. U trećem mjesecu ostvaren je rast u svim oblastima proizvodnje, a posebno u proizvodnji kapitalnih i trajnih proizvoda za široku potrošnju te intermedijarnih proizvoda. Značajno je napomenuti da je u istom mjesecu obim prerađivačke industrije zabilježio rast od 19,1%.¹⁶

U vanjskotrgovinskoj oblasti, iako je ostvaren rast izvoza i uvoza, dolazi do pogoršanja situacije na što ukazuje povećanje trgovinskog deficita. Trgovinski deficit Federacije BiH za mart 2021. godinu veći je u odnosu na prethodni mjesec za 146.418 hiljada KM i iznosi 479.202 hiljada. KM. U prvom kvartalu 2021. godine izvoz je prosječno rastao svaki mjesec za 6,61%, a uvoz je prosječno rastao za 6,63%.

Procenat pokrivenosti uvoza izvozom u martu 2021. godine je 61,3% što je za 6,1% manje u odnosu na prethodni mjesec kada je pokrivenost iznosila 67,4%. Najveća vrijednost izvoza i uvoza ostvarena je u oblasti prerađivačke industrije (85,9% od ukupnog izvoza, 92,1% od ukupnog uvoza)¹⁷.

Potrošačke cijene u martu 2021. godine u odnosu na prethodni mjesec, u prosjeku su veće za 0,8%, od kojih je najveći rast ostvaren kod cijena odjeće, obuće, prijevoza, hrane i bezalkoholnih pića. Istovremeno, cijene su manje za 0,3% u odnosu na mart prethodne godine usljed pada cijena bezalkoholnih pića, odjeće i obuće, te komunalija i prijevoza¹⁸.

Na cijene hrane i osnovnih životnih namjernica utjecala je kontrola rasta cijena od strane Vlade Federacije BiH putem ograničenja marže na ove proizvode kako bi se ublažile posljedice krize za najosjetljivije kategorije stanovništva¹⁹.

¹⁵ FZS: Tromjesečni bruto domaći proizvod, IV tromjesečje 2020., broj 10.3.4., od 31.03.2021.god.

¹⁶ FZS: Indeks prometa industrije, mart 2020. Prvi rezultati, broj:9.3., od 27.04.2020.god.

¹⁷ FZS: Robna razmjena sa inostranstvom, br.16.1.3., od 20.04.2021.god.

¹⁸ FZS: Indeksi potrošačkih cijena mart 2020. godine, br.7.1.3., od 20.4.2021. god.

¹⁹ 261. sjednica Vlade Federacije BiH, od 01.aprila 2021.godine

U februaru 2021. godine u odnosu na prethodni mjesec zabilježeno je blago poboljšanje na tržištu rada koje se ogleda u povećanju broja zaposlenih za 0,3% i smanjenju broja nezaposlenih osoba za 1,0%. Ukupan broj zaposlenih osoba u februaru je iznosio je 517.693 a nezaposlenih 321.688.

Stopa registrirane nezaposlenosti u drugom mjesecu iznosila je 38,3 a za žene 46,2²⁰.

Prosječna mjesečna isplaćena neto plaća po zaposlenom za februar 2021. godine iznosi 951 KM i niža je u odnosu na prethodni mjesec nominalno za 2,4% a realno za 2,8%, dok je u odnosu isti mjesec prethodne godine viša nominalno za 1,8% a realno za 3,1%.

Najveće smanjenje prosječnih plaća u odnosu na prethodni mjesec zabilježeno je u djelatnosti vađenje ruda i kamena i u djelatnosti proizvodnje i snabdijevanja električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija. Najveće povećanje prosječnih neto plaća uz istovremeni rast broja zaposlenih, zabilježeno je u oblasti ostale uslužne djelatnosti. Rast neto plaća zabilježen je i u djelatnosti prijevoza i skladištenja²¹.

Projekcije nominalnog i realnog BDP-a FBiH, sa pripadajućim stopama rasta i očekivane inflacije prikazane su u Tabeli 2.

Tabela 2. Makroekonomski pokazatelji Federacije BiH, procjena za period 2019-2024. godina

Indikator	Zvanični podaci	Projekcije				
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Nominalni BDP (mil KM)	23.179	22.149	22.956	24.219	25.216	26.646
Nominalni rast (%)	5,4	-4,4	3,6	5,5	4,1	5,7
Realni BDP (mil KM)	22.607	22.308	22.769	23.861	24.795	25.989
Realni rast (%)	2,8	-3,8	2,8	3,9	2,4	3,1

Izvor: Federalno ministarstvo finansija

U periodu od 2022.-2024. godine projicira se rast ekonomije Federacije BiH po prosječnoj stopi od 3,1%. Očekuje se da će se prvenstveno poboljšati situacija u zdravstvu što će pozitivno utjecati na ekonomska kretanja koja će dovesti do oporavka i rasta ekonomije u 2021. godinu na nivo rasta od prije krize, a u narednim godina se projicira stabilan ekonomski rast.

Izlazak iz svjetske zdravstvene krize će imati pozitivne implikacije na eksterno okruženje koje ima najveći utjecaj na rast ekonomije Federacije BiH. Pozitivna ekonomska kretanja u

²⁰ FZS: Zaposleni i nezaposleni, februar 2021., br.8.2.2. od 15.4.2021. god.

²¹ FZS: Prosječna mjesečna isplaćena neto i bruto plata zaposlenih po područjima KD BiH 2010, februar 2021., br.8.1.2. od 15.4.2021. god

okruženju, a posebno kod glavnih vanjskotrgovinskih partnera, će utjecati na povećanje tražnje za našim proizvodima odnosno utjecati će na povećanje izvoza roba i usluga. Očekuje se i rast uvoza usljed povećanja zaposlenosti i raspoloživog dohotka stanovništva podstaknut pozitivnim unutarnjim kretanjima.

Projicira se povećanje obima proizvodnje usljed veće izvozne tražnje uzrokovane pozitivnim ekonomskim kretanjima u okruženju te usljed rješavanja internih strukturalnih problema u industriji.

Poboljšanje u oblasti proizvodnje će pozitivno utjecati na zaposlenost i raspoloživi dohodak stanovništva, a u konačnici na povećanja privatne potrošnje, jednog od glavnih unutarnjih faktora rasta ekonomije, na koje će dodatno utjecati i rast doznaka iz inostranstva podstaknut rastom ekonomija okruženja. S druge strane, očekuje se stabilizacija javnih financija odnosno ograničen rast javne potrošnje poduzimanjem mjera fiskalne konsolidacije na smanjenju javnih rashoda i povećanju javnih prihoda.

Provođenjem fiskalne konsolidacije, te efikasnim provođenjem strukturalnih reformi, posebno unaprijeđenjem poslovnog ambijenta u zemlji, nastojati će se povećati obim investicija kao drugog ključnog domaćeg faktora rasta ekonomije. Nastavak započetih i poduzimanje novih investicija će imati pozitivan utjecaj na standard stanovništva odnosno pozitivan utjecaj na zaposlenost i raspoloživi dohodak stanovništva.

Na rast cijena najveći utjecaj ima cijena nafte za koju se projicira blago smanjenje u 2022. godina, a u narednom periodu se očekuje stabilizacija istih. Od unutrašnjih faktora, cijene će zavisti od rasta cijena hrane, komunalija i akciza na pojedine proizvode.

Navedene projekcije su preliminarne i bit će predmet revidiranja nakon objave i prikupljanja novijih podataka o kretanju makroekonomskih parametara u Federaciji BiH.

2.3. Rizici po projekcije

Projekcije indikatora za naredni srednjoročni period su sačinjene na osnovu projekcija Direkcije za ekonomsko planiranje pri Vijeća ministara BiH od marta 2021. godine i projekcija relevantnih međunarodnih statističkih institucija (MMF, Svjetska banka) objavljenim u njihovim redovnim izvještajima.

Na projekcije indikatora u narednom srednjoročom periodu će prvenstveno utjecati neizvjesnost oko pandemije, odnosno intezitet i trajanje iste, uspješnost provođenja vakcinacije stanovništva kao i eventualni ponovni „lockdown-i“.

Situacija u okruženju, koja predstavlja najvažniju odrednicu ekonomskog rasta Federacije BiH, može utjecati na rizike projekcija, odnosno sporija kretanja u okruženju mogu dovesti do slabijeg ekonomskog rasta Federacije BiH od pretpostavljenog.

Rizik za projekcije predstavlja velika trgovinska ovisnost industrijske a posebno prerađivačke proizvodnje od kretanja u okruženju. Slabljenje potražnje za našim proizvodima može negativno utjecati na obim proizvodnje što se može negativno odraziti na zaposlenost i primanja stanovništva a time i na potrošnju stanovništva.

Smanjenja izvozne tražnje za BiH proizvodima, uzrokovane slabijim rastom glavnih vanjskotrgovinskih partnera od pretpostavljenog, može dovesti do slabijeg rasta izvoza od projiciranog, a dodatno na izvoz negativno može utjecati nedovoljna diverzifikacija izvozne ponude.

Od unutarnjih faktora na rizike projekcije može utjecati složena politička situacija odnosno usporenost u donošenju političkih odluka, te uspješnost provođenja reformi čija realizacija može utjecati na glavne odrednice ekonomskog rasta potrošnje i investicija.

Situacija na tržištu rada će zavisiti od ukupnog ekonomskog oporavka a posebno oporavka oblasti koje zapošljavaju najveći broj stanovništva, kao i od migracije obrazovane mlađe populacije.

Promjena cijena energenata na svjetskom tržištu, te promjena cijena hrane, komunalija i akciza na duhan i duhanske proizvode na domaćem tržištu može imati utjecaj na projekcije inflacije.

Pored navednih rizika za idustrijsku proizvodnju, za proizvodnju električne energije rizik predstavlja velika ovisnost o hidrometeorološkim prilikama.

2.4. Projekcije makroekonomskih kretanja u BiH za period 2021. -2024. godina

U drugoj polovni 2021. godine, pod pretpostavkom stabilizacije okolnosti vezane za pandemiju, može se očekivati postepena stabilizacija ekonomskih prilika u zemlji i u okruženju, te realni rast BDP-a BiH od 2,3%, a u periodu od 2022.-2024. rast po prosječnoj stopi od 3,3% sukladno procjeni Direkcije za ekonomske projekcije BiH od marta 2021 godine. Pregled projekcija makroekonomskih pokazatelja za period 2019.-2024. godine prikazan je u sljedećoj tabeli.

Tabela 3: Makroekonomski pokazatelji za BiH (zvanični podaci za 2019.godinu i projekcije za period 2020- 2024 godine)

Indikator	Zvanični podaci	Projekcije				
	2019.	2020	2021	2022	2023	2024
Nominalni BDP u mil. KM	35.892	34.553	35.613	37274	38.949	41.088
Nominalni rast u %	4,8	-3,7	3,1	4,7	4,5	5,5
BDP deflator (prethodna godina=100)	101,8	100,4	100,7	101,5	101,2	101,8
Realni BDP u mil. KM (prethodna godina=100)	35.240	34.431	35.363	36.711	38.487	40.356
Realni rast u %	2,9	-4,1	2,3	3,1	3,3	3,6
Inflacija mjerena indeksom potrošačkih cijena u %	0,6	-1	0,7	1	1,1	1,2
Potrošnja u mil. KM	33.334	32.636	33.508	34.686	35.935	37.584
Vladina potrošnja u mil. KM	6.862	7.061	7.202	7.433	7.656	7.870
Privatna potrošnja u mil.KM	26.471	25.575	26.306	27.253	28.279	29.713
Investicije u mil.KM	6.994	6.112	6.351	6.972	7.609	8.443
Vladine investicije u mil.KM	929	836	859	969	1077	1239
Privatne investicije u mil. KM	6.064	5.276	5.492	6.003	6.531	7.204
Nacionalna bruto štednja u % BDP	18,5	15,8	15,9	16,5	17,0	17,6
Bilans tekućeg računa u mil.KM	-1.087	-1.090	-1.332	-1.457	-1.764	-2.075
Bilans tekućeg računa u % BDP	-1,2	-4,1	-4,2	-4,3	-4,6	-5,1
Nominalni rast uvoza u %	1,7	-14,7	4,8	6,9	8,1	9,0
Nominalni rast izvoza u %	0,5	-18,5	6,3	8,7	9,3	9,9

Izvor: Direkcija za ekonomsko planiranje (DEP), mart/ožujak 2021. godine

Međunarodne institucije, Svjetska banka i MMF, su za 2021. godinu projicirali i veći rast ekonomije BiH od DEP-a, tj. svjetska banka je projicirala ekonomski rast BiH od 2,8%, a MMF rast čak od 3,5%.

U periodu I-IV 2021. godini u odnosu na isti period prethodne godine obim **industrijske proizvodnje**, usljed poboljšane situacije sa pandemijom, zabilježio je rast od 11,4%, odnosno doslo je do rasta obima proizvodnje u svim oblastima, a najviše su porasli kapitalni proizvodi od 40,3% te trajni proizvodi za široku potrošnju od 35,3%. Iako ovi podaci ukazuju na oporavak industrije, daljnja dešavanja u ovoj oblasti uveliko će zavistiti od ekonomskih kretanja glavnih vanjskotrgovinskih partnera kao i od implementacije reformskih mjera koje bi trebale dovesti do unaprijeđenja poslovnog ambijenta i ojačati konkurentnost Bosne i Hercegovine.

U oblasti **vanjskotrgovinske razmjene** je također došlo do poboljšanja situacije, odnosno u prva četiri mjeseca tekuće godine u odnosu na isti period prethodne godine, izvoz se povećao za visokih 25,7 % a uvoz se povećao za 12,5 % što je rezultiralo vanjskotrgovinskim robnim

deficitom od 1923 miliona KM. Značajno je napomenuti da, ukoliko se ovi rezultati uporede sa istim periodom u 2019. godini tj. godini prije krize, izvoz se povećao za skoro 10 % a uvoz se smanjio za 4 %. Pozitivna ekonomska kretanja u okruženju odnosno kod glavnih vanjskotrgovinskih partnera bi trebala imati za posljedicu rast izvoza uzrokovan rastom izvozne potražnje a očekuje se i rast uvoza usljed povećanja dohotka stanovništva podstaknutog internim rastom.

S obzirom da je pandemija u 2020. Godini imala veliki negativni utjecaj na **tržište rada**, koje se ogleda u smanjenju velikog broja zaposlenih osoba, u 2021. godini očekuje se postepeni oporavak ovog tržišta uz pretpostavku poboljšanja epidemiološke situacije, te postepenog oporavka u oblasti industrije, vanjskotrgovinskoj razmjeni i investicijama, odnosno oporavka ekonomije u cijelosti. U periodu 2022.-2024. godine projicira se povećanje broja zaposlenih osoba od 1 %-1,5 % te povećanje neto plata od 1,5 %-2 %.

U BiH je u periodu I-IV 2021. godine u odnosu na isti period 2020. godine registrirana **deflacija** od 0,7 %, i dok je smanjenje cijena ostvareno u oblasti odjeće i obuće, prijevoza, te komunalija, porasle su cijene, hrane, alkoholnih pića i duhana, usluge ishrane, te u oblasti zdravstva. Za period 2022.-2024. godine DEP je projicirao rast cijena od 1 do 1,2 % pod pretpostavkom stabilnih cijena nafte, te hrane i komunalija u BiH. Pored navedenih faktora na cijene će utjecati i sprovođenje akciza na pojedine proizvode kao što su cigarete i duhan.

Nakon smanjenja **stranih direktnih ulaganja** u 2020. godini, kako na globalnom tako i na nivou BiH, za 2021. godinu se usljed kašnjenja u obimu ulaganja u planirane projekte, očekuje da će ulaganja dostići nivo od 1,8 % BDP-a kao i prethodne godine.

Pozitivni trendovi se mogu očekivati u periodu od 2022.-2024. godini (projekcije:2,0 % BDP-a u 2022-godini i oko 2,1 % u 2023. i 2024. godini) usljed ulaganja u oblasti energetike, rudarstva i u infrastrukturu.

Imajući u vidu efikasniju borbu protiv pandemije, pozitivna kretanja u okruženju, te izdvajanja sredstava za pomoć najugroženijim oblastima privrede, očekuje se postepeni oporavak ekonomije u cijelosti podstaknut rastom glavnih odrednica ekonomskog rasta tj. potrošnje i investicija. Očekuju se i veće aktivnosti na implementaciji strukturalnih reformi i poboljšanju poslovnog ambijenta što će dovesti do ukupnog rasta ekonomije BiH.

3. EKONOMSKI TRENDOVI I STATISTIČKI POKAZATELJI FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

3.1. Ekonomska politika

Ekonomska i fiskalna politika Vlade Federacije BiH za naredni srednjoročni period definirana je dokumentima Program rada Vlade Federacije BiH za 2021. godinu²³ te Programom ekonomskih reformi FBiH za period 2021-2023. godinu²⁴. Pored toga što Federacija BiH od ranije participira u strategijama EU²⁵ koje opredjeljuje njene strateške ciljeve, u 2021. godini usvojena je dugoročna strategija za period 2021-2027. godinu koja će osigurati brži ekonomski, društveni i resorni razvoj. Osim navedenih dokumenta, Vlada Federacije BiH obavezala se na učešće u stvaranju bolje i održive budućnosti za cijeli svijet potpisom Agende 2030 za održivi razvoj.

Potpisnici **Agende 2030 za održivi razvoj** obvezni su primjenjivati zadane ciljeve koji doprinose održivom razvoju, obvezni su osigurati ravnomjerni ekonomski rast uz zaštitu okoliša i prirodnih resursa, uz istovremeno kreiranje pravednog društva i smanjenje nejednakosti, obvezni su primjenjivati princip „niko ne smije biti isključen“ kako bi se eliminirali uzroci siromaštva i nejednakosti i svih oblika diskriminacije.

Jedan od razvojnih ciljeva ove strategije je dobra uprava i upravljanje javnim sektorom, a isto se namjerava postići unaprijeđenjem efikasnosti uprave odnosno unaprijeđenjem sistema mobilizacije prihoda i sistema planiranja i izvršavanja budžeta koji uključuje odgovornost svih zaposlenika javnog sektora. Unaprijeđenjem funkcionisanja pravosudnog sistema, te zaštitom ljudskih i radničkih prava se namjerava poboljšati upravljanje javnim sektorom, a javni sektor treba osigurati kvalitetne usluge građanima i pravnim subjektima kao i mogućnost učestvovanja građana u procesu donošenja odluka. Agendom 2030 je predviđena i izrada strategija za upravljanje rizicima i krizama kako bi se osigurala otpornost na moguće katastrofe koje mogu biti izazvane na različite načine a jedan od načina je i pojava pandemije.

Strategija razvoja Federacije BiH za 2021 - 2027. godinu je krovni dokument koji objedinjuje dokumente Agende 2030, EU preporuke i Ekonomski investicioni plan, Zajedničke socioekonomske reforme za period 2019-2022., te strategiju pametne specijalizacije. Ovim dokumentom Vlada Federacije BiH je utvrdila strateške ciljeve razvoja u narednih sedam godina, te akceleratora i mjere za postizanje tih ciljeva. Utvrđeni strateški ciljeve razvoja:

- Ubrzan ekonomski razvoj,
- Prosperitetan i inkluzivni društveni razvoj,
- Resursno efiksan i održiv razvoj,
- Efiksan, transparentan i odgovoran javni sektor.

Akceleratori koji daju najveći doprinos rastu ekonomije su razvoj digitalizacije i inovacija, otvaranje novih i razvoj postojećih preduzeća, te unaprijeđenje javnih finansija i finansijskog sistema. Namjera unaprijeđenja digitalnog upravljanja podacima i unaprijeđenja istraživačkih i inovacijskih aktivnosti je povećanje produktivnosti rada kako bi se povećala konkurentnost ekonomije. Za rast zaposlenosti u Federaciji BiH potrebno je uz razvoj postojećih preduzeća preduzeti otvaranje novih preduzeća uz uključivanje dijaspore, rasterećenje fiskalnog opterećenja rada, te restrukturiranje i privatizacija preduzeća u državnom vlasništvu. U oblasti finansijskog sistema namjera je povećati štednju građana putem otvaranja štedno kreditnih zadruga te povećanje investicija ključne odrednice stopa rasta ekonomije Federacije BiH.

Da bi se unaprijedio javni sektor definirana su prioriteta: unaprijeđenje vladavine prava, staviti javnu upravu u službu građana i unaprijediti odgovornost u oblasti javnih finansija, kao i mjere za ostvarenje prioriteta kako bi se ostvario strateški cilj u oblasti javnog sektora.

Važno je napomenuti da strategija daje multisektorski i multiinstitucionalni odgovor na pandemiju COVID-19 u dugom roku, naglašavajući nužnost pripremljenosti za razne moguće krize.

3.2. Fiskalna politika

Fiskalna politika podrazumjeva upravljanje javnim prihodima u svrhu finansiranja javnih rashoda sa ciljem postizanja privrednog rasta. Za unaprijeđenje upravljanja javnim prihodima i rashodima, Vlada Federacije BiH je usvojila novu strategiju upravljanja javnim finansijama, koja predstavlja nastavak prethodne strategije upravljanja javnim finansijama koja je istekla 2020. godine.

Strategija reforme upravljanja javnim finansijama Federacije BiH za period 2021.-2025. godinu, koja je sačinjena uz pomoć organizacije SIGMA29, predstavlja cjelovit okvir za planiranje, provođenje i efikasno praćanje realizacije zadanih aktivnosti za postizanje zadanih ciljeva u oblasti javnih finansija.

Strategijom je predviđeno provođenje mjere i aktivnosti u šest oblasti: fiskalni okvir, javni prihodi, planiranje i budžetiranje, izvršenje bužeta, sistem internih finansijskih kontrola u javnom sektoru FBiH i eksterna revizija.

Za svaku oblast definirane su mjere, aktivnosti za ostvarenje mjera, indikatori i rokovi realizacije mjera, te nositelji aktivnosti.

Ključni prioriteta reforme strategije upravljanja javnim finansijama po stubovima:

- U oblasti fiskalnog okvira planira se uvođenje novih fiskalnih pravila o zaduživanju i garancijama, unaprijeđenje izrade projekcija prihoda i rashoda kao i jačanje fiskalne koordinacije unutar FBiH.
- U oblasti javnih prihoda putem novih zakonskih okvira i poduzetih mjera planira se unaprijeđenje mobilizacije prihoda, smanjenje fiskalnog opterećenja i suzbijanje sive ekonomije.
- Cilj uvođenje fiskalnih pravila, uspostavljanje programsko budžetiranje i unaprijeđenje planiranja je bolje povezivanje sektorskih strategija sa srednjoročnim finansijskim planiranjem.

- Predviđeno je jačanje upravljanjem obavezama u oblasti javnih nabavki, uvođenje efikasnijeg prikupljanje podataka o neizmirenim obavezama, te unaprijeđenje efikasnost upravljanja gotovinom i upravljanje dugom u oblasti izvršenja budžeta.
- Strategija prepoznaje važnost provođenje kontrole nad upravljanjem javnim finansijama, putem interne i externe revizije, kako bi se uspostavilo efikasno upravljanja rizicima u procesima javnih finansija, te transparentno i efikasno korištenja javnih sredstava.
-

Za svaku pojedinačnu aktivnost unutar svih oblasti definisani su rizici kao i način prevazilaženja rizika, od kojih su na prvom mjestu kašnjenje sa zakonskim izmjenama izvršne i zakonodavne vlasti, nedovoljna finansijska sredstva i tehnička pomoć.

Efikasno funkcionisanja javne uprave je preduslov ostvarenju statusa punopravnog članstva u EU i potpisivanju SPP-a, kao jednog od prioritetnih ciljeva BiH, te će u narednom periodu fokus biti na provođenju zacrtanih mjera i aktivnosti strategije.

3.2.1. Politika rashoda

Za oporavak ekonomije Federacije BiH od krize izazvane pandemijom, potrebno je, između ostalog, poduzeti mjere fiskalne konsolidacije koje bi trebale dovesti do finansijske stabilnosti svih nivoa vlasti i do odgovorajućih ušteda koje bi se usmjerile za sanaciju posljedica uzrokovanih pojavom pandemije, kako bi se podstakao rast ekonomije u cijelosti.

U tu svrhu, potrebna je osigurati ograničenja rasta javne potrošnje kako bi se fiskalni prostori tj. uštede usmjerile u javne investicije, aktivne mjera zapošljavanja, te za oporavak i stabilizaciju privrede općenito.

U pogledu unaprijeđenje sistema plata i socijalnih davanja, planira se provoditi efikasnija politika zapošljavanja i politika fonda plata u javnom sektoru, te poboljšati ciljne socijalne pomoći kako bi se unaprijedila efikasnost dodjeli socijalnih prava.

Negativne posljedice krize u 2020. godini su se osjetile u svim oblastima privrede, a posebno u oblasti turizma, prometa i prijevoza, obrta i drugih djelatnosti, a najviše je pogođen zdravstveni sektor koji je pretrpio višestruka kadrovska, finansijska i druga opterećenja. Kako bi se ponovo pokrenulo, odnosno nastavilo poslovanje u navedenim i drugim ugroženim oblastima potrebno je planirati sredstva namjenjena za njihov oporavak i stabilizaciju.

U zdravstvenom sektoru, koji je pored strukturnih problema dodatno opterećen krizom uzrokovanoj pandemijom, potrebno je nastaviti osiguravati sredstva i u narednom srednjoročnom periodu radi oporavka ovog sektora. Dodatno, Strategijom upravljanja javnim finansijama u FBiH 2021-2025 planira se uvođenja vanbudžetskih fondova (sa naglaskom na zavode zdravstvenog osiguranja) u federalne odnosno kantonalne budžete radi unaprijeđenja kontrole trošenja javnih sredstava.

Osiguranje **likvidnosti i stabilnosti budžeta** je jedno od ključnih ciljeva Vlade Federacije BiH koja će omogućiti stabilnosti u isplatama penzija, boračkih i socijalnih naknada te drugih davanja koja se isplaćuju iz budžeta FBiH.

S obzirom da su **investicije** jedan od glavnih pokretača rasta ekonomije, i u narednom srednjoročnom periodu će biti u fokusu kako bi se pozitivno utjecalo na zaposlenost i rast

dohotka stanovništva. Radi povećanja domaćih izvora ulaganja, potrebno je ostvariti uštedu na javnim rashodima putem unaprijeđenja javne uprave odnosno sistema troškova javne uprave, sa ciljem stvaranje fiskalnog prostora za investicije iz domaćih fondova.

Provođenjem aktivnih politika i mjera na **tržištu zaposlenosti** planira se očuvanje postojećih kao i otvaranje novih radnih mjesta.

3.2.2. Porezna politika i javni prihodi

Nakon značajnog usporavanja ekonomije uslijed globalne pandemije virusa COVID-19, koje je u 2020. godini, prema prvim procjenama nadležnih institucija, dovelo do smanjenja domaćeg bruto proizvoda za 4,1% Federacija Bosne i Hercegovine stavljena je pred dodatne izazove provedbe mjera fiskalne politike, prvenstveno u cilju što bržeg oporavka.

Trenutna situacija još uvijek je vrlo neizvjestan i za predstojeće izazove bit će potreban koordiniran i dosljedan odgovor politika, koji uključuje vjerodostojno provedive srednjoročne strategije svih nivoa vlasti, koje će podržati oporavak, istovremeno osiguravajući fiskalnu održivost. Obzirom da će niži nivo vlasti utvrditi svoje srednjoročne fiskalne politike, predlaže se koordinirano vođenje fiskalne politike, vodeći, u sljedeću fazu, usklađeni pristup rješavanju pandemije, održavajući ekonomiju, podržavajući održivi oporavak i očuvanje fiskalne održivosti u srednjoročnom periodu.

Kada bi se provodili predstojeći planovi ekonomskog oporavka za period 2022 - 2024. godina, fiskalni rast mogao bi ispasti jači nego što se trenutno predviđa. Gledajući unaprijed, također se preporučuje svim nivoima vlasti da vode, kada zdravstveni i ekonomski uslovi to dopuštaju, fiskalnu politiku usmjerenu na: (1) zaštitu radnih mjesta, (2) smanjenje ili ukidanje naknada i taksu koje opterećavaju privrednu aktivnosti, (3) podršku likvidnosti poslovnim subjektima, (4) podršku obrtnom kapitalu SME, (5) uklanjanje nepotrebnih prepreka za investiranje i poslovanje.

3.2.3. Javni prihodi za period 2021 – 2024. godina

Usporavanje ekonomske aktivnosti u značajnoj mjeri je narušilo do sada kontinuirano bilježen pozitivan trend kretanja javnih prihoda. Tako je, ukupan nivo naplaćenih javnih prihoda u Federaciji BiH u 2020. godini iznosio nešto više od 8.803 mil. KM i bio je manji za 6,4% ili za 603,2 mil. KM u odnosu na ostvarenje iz 2019. godine.

Prateći prognoze postepenog oporavka ekonomije i pozitivnih kretanja ključnih makroekonomskih parametara, kao i tekuće pozitivne trendove naplate u prvom kvartalu 2021. godine, koji ukazuju na oporavak, pripremljene su revidirane projekcije prihoda za 2021. godinu i srednjoročne projekcije za period 2022-2024. godina.

Na nivou konsolidacije za Federaciju BiH, uzimajući u obzir još uvijek visok nivo neizvjesnosti vezane za pandemiju, projekcije prihoda za 2021. godinu rađene su krajnje oprezno i predviđaju blagi rast naplate prihoda od 0,83% u odnosu na ostvarenje iz 2020. godine. Posmatrajući u apsolutnom iznosu, zbog oslabljene baze, pretpostavljeni nivo ostvarenja iznositi će 8.876,1 mil. KM i biti će veći za nešto više od 73 mil. KM.

Tokom 2022. godine, uslijed povoljnijih makroekonomskih pretpostavki za brži ekonomski rast, trebalo bi doći i do značajnijeg porasta u naplati javnih prihoda. Tako, ukupna projekcija za navedenu godinu iznosi 9.221,4 mil. KM i pretpostavlja rast od 3,89% ili za 345,3 mil. KM u

poređenju sa prognoziranim nivoom ostvarenja za 2021. godinu. U 2023. i 2024. godini očekuje se nastavak stabilnog rasta za prosječno 4,5% (g/g), a prema procjenama u 2023. godini bi ukupni javni prihodi u Federaciji BiH trebali u potpunosti doživjeti oporavak baze (vraćanje na nivo prije pandemije), te ostvariti i rast od približno 2,5% u poređenju sa iznosima naplate bilježenim u godini prije pojave pandemije.

Potrebno je naglasiti da konsolidirane projekcije prihoda obuhvataju prihode budžeta svih nivoa vlasti u Federaciji BiH, prihode vanbudžetskih fondova, te javne prihode ostalih korisnika, koji ih naplaćuju. U projicirani okvir nisu uključena javna preduzeća, i sredstva iz primitaka.

Indirektni porezi

Nakon značajnih gubitaka od preko 14% u ukupnom ostvarenju prihoda od indirektnih poreza iz raspodjele sa Jedinštenog računa u 2020. godini, prateći pozitivne tekuće trendove, te makroekonomske pretpostavke prvenstveno o porastu privatne potrošnje, ali i javne potrošnje kroz podršku zdravstvenom i socijalnom sektoru, te podršku privredi, očekuje se da će u 2021. godini Federaciji BiH sa Jedinštenog računa biti raspoređen ukupan iznos od 3.063,7 mil. KM što je za 3% više u poređenju sa ostvarenjem iz 2020. godine. Nakon odbitka sredstava namjenjenih otplati vanjskog duga, ukupan raspoloživi dio prihoda od indirektnih poreza za dalju raspodjelu korisnicima u Federaciji BiH, odnosno njihovu budžetsku potrošnju, trebao bi iznositi 2.501,5 mil. KM i biti veći za približno 0,5% o odnosu na 2020. godinu.

U narednom srednjoročnom periodu, slijedeći ukupan plan naplate prihoda na Jedinštenom računu, pretpostavljen od strane Odjeljenja za makroekonomsku analizu Upravnog odbora Uprave za indirektno oporezivanje (OMA), kao i projekciju kretanja koeficijenta učešća Federacije BiH u međuentiteskoj raspodjeli, baziranog na prognozama ostvarenja krajnje potrošnje, predviđa se da će u 2022. godini ukupno doznačena sredstva od indirektnih poreza za Federaciju BiH biti veća za 3,70%, dok se u 2023. i 2024. očekuje njihov rast od 4,07% i 5,06% respektivno. Kada iz navedenog isključimo sredstva namjenjena otplati vanjskog duga, pretpostavljena stopa rasta ukupnih raspoloživih prihoda od indirektnih poreza u 2022. godini iznositi će 5,34% u odnosu na bazu iz 2021. godine. U 2023. godini doći će do značajnijeg porasta dospijea obaveza na ime otplate vanjskog duga, uslijed čega će i pored pretpostavljenog rasta naplate prihoda na Jedinštenom računu, raspoloživi prihodi od indirektnih poreza za korisnike u Federaciji BiH pretrpjeti smanjenje od 3,52% u poređenju sa 2022. godinom. U 2024. godini, prateći rast naplate na ukupnom nivou, raspoloživi dio prihoda od indirektnih poreza, nakon odbitka sredstava za otplatu vanjskog duga, trebao bi biti veći za 5,96% u odnosu na uporednu bazu iz 2023. godine.

Namjenska putarina

Zatvaranje ekonomije u cilju prevencije širenja pandemije u 2020. godini smanjilo je kretanje stanovništva, smanjen broj turističkih posjeta doveo je i do smanjenog prevoza putnika, što je u konačnici narušilo i tržište nafte i naftnih derivata. Tako su, ukupni prihodi od namjenske putarine za izgradnju autocesta i izgradnju i rekonstrukciju drugih cesta, koje je Federaciji BiH dobila u 2020. godini bili manji za 8,53% u odnosu na 2019. godinu.

Zasnivajući se na pozitivnim tekućim trendovima, kao i prognozama postepenog oporavka u drugoj polovini godini, projekcija prihoda od namjenske putarine za Federaciju BiH u 2021. godini pretpostavlja rast od 1,23% u odnosu na ostvarenje iz 2020. godine.

Prateći nadalje pozitivne srednjoročne makroekonomske prognoze rasta, u periodu 2022-2024. godina očekuje se stabilan rast, sa projiciranim stopama od: 3,1%; 3,3% i 3,6% (g/g).

Porez na dobit

Oslabljena ekonomija, pad izvoza, turbulencije kako na domaćem tako i na tržištima značajnih međunarodnih ekonomskih partnera, u 2020. godini negativno su se odrazile na nivo naplate prihoda od poreza na dobit u Federaciji BiH, koji su u poređenju sa 2019. godinom smanjeni za 8,4%.

Prateći prvenstveno tekuće trendove u naplati, očekuje se da će u 2021. godini nivo naplate ukupnih prihoda od poreza na dobit u Federaciji BiH biti veći za 3,57% u odnosu na ostvarenje iz 2020. godine. Pretpostavljeni rast isključivo je generisan pozitivnim očekivanjima u naplati od strane obveznika, koji uplatu vrše u korist kantonalnih budžeta. S druge strane, uplate poreza na dobit u budžet Federacije BiH značajno su smanjene, te se prema zadnjim revidiranim procjenama očekuje da će, nakon što su u 2020. godini pretrpjele pad od 18,5% u 2021. godini biti smanjene dodatno za još 35,29%.

Prateći prognoze privrednog oporavka, kao i jačih investicijskih aktivnosti od 2022. godine pa nadalje, očekuje se da će ukupni prihodi od poreza na dobit u Federaciji BiH u 2022.; 2023. i 2024. godini stabilno rasti po stopama: 3,45%; 4,18% i 4,34% respektivno.

Porez na dohodak

U 2020. godini naplata prihoda od poreza na dohodak u Federaciji BiH pretrpjela je smanjenje od 0,61% u odnosu na 2019. godinu. Rast nivoa isplaćene bruto plaće u Federaciji BiH u 2020. godini jednim dijelom kompenzirao je gubitke u naplati javnih prihoda proizašlih iz ostvarenog dohotka, nastale porastom nezaposlenosti, uslijed pandemije. Također, mjere Vlade Federacije BiH za subvencioniranje uplata obaveznih doprinosa ekonomski pogođenih subjekata, kao i mjere finansiranja minimalne plaće od strane većeg broja kantonalnih vlada, dijelom su uspjele zaštititi visinu i redovitost isplaćenog dohotka, što se odrazilo i na nivo naplate ovih prihoda.

Prateći tekuće trendove u naplati po svim izvorima oporezivog dohotka pojedinačno, kao i pretpostavljeni skromniji rast broja zaposlenih lica i rasta prosječne neto plaće u 2021. godini, predviđa se da će u ovoj godini ukupan nivo naplate prihoda od poreza na dohodak biti veći za 5,2% u odnosu na bazu iz 2020. godine. Dio pretpostavljenog rasta vezan je i za privremeno obustavljene uplate akontacija poreza na dohodak od samostalne djelatnosti u 2020. godini, koje su djelimično izmirene tokom prvog kvartala 2021. godine.

Nadalje, očekivane stope rasta u periodu 2022-2024. godina, zasnovane prvenstveno na prognozama kretanja na tržištu rada, iznose: 3,58%; 4,62% i 4,71% (g/g).

Obavezni socijalni doprinosi

Negativna implikacija pandemije na tržište rada i održivost postignutog nivoa prosječnog dohotka prije pandemije, posljedičnim slijedom je dovela i do smanjenja naplate obaveznih socijalnih doprinosa. Tako su u 2020. godini ukupno naplaćeni doprinosi iznosili su 3.641,4 mil. KM i manji su za 0,7% ili za 24,5 mil. KM u uporedbi sa naplatom iz 2019. godine. U strukturi navedenog, iznos od 89,8 mil. KM odnosi se na subvencije isplaćene iz budžeta Federacije, za zaposlenike poslovnih subjekata i samostalne poduzetnike, čija je poslovna aktivnost narušena pandemijom, a koji su ispunili uslove u skladu sa odredbama Zakona o ublažavanju negativnih ekonomskih posljedica. Isplaćenim subvencijama za obavezne doprinose, ukupno godišnje smanjenje naplate ove kategorije prihoda u 2020. godini, u odnosu na 2019. godinu, ublaženo je za 2,4 procentna poena.

Prateći također tekuće trendove naplate i makroekonomske prognoze na tržištu rada, te se istovremeno vodeći posebnom oprežnošću prilikom planiranja ovih prihoda, obzirom da se isti u okviru potrošnje koriste za izuzetno osjetljive kategorije, pripremljena je revidirana projekcija za 2021. godinu i period 2022-2024. godina. Posmatrajući odnos između očekivane ukupne naplate u 2021. godini i ukupno ostvarene naplate iz 2020. godine vidna je negativna stopa kretanja od (-)1,69%. Ipak, ukoliko se uzme u obzir da je baza iz 2020. godine dijelom podržana subvencijama interventnih mjera, te se ista umanjuje za subvencionirani dio, projekcija prihoda po osnovu ukupnih obaveznih socijalnih doprinosa za 2021. godinu implicira rast od 0,8%.

U narednom periodu očekuje se stabilan rast naplate ove kategorije prihoda po stopama: 3,78%; 4,82% i 4,92% za: 2022.; 2023. i 2024. godinu respektivno.

Porezi na posjedovanje i prometovanje imovinom

Ukupan nivo ostvarenja ovih prihoda u 2020. godini smanjen je za 7,27% u odnosu na 2019. godinu. Obzirom da ovi prihodi uključuju tri različite kategorije: porez na imovinu, porez na poklon i naslijeđe i porez na promet nepokretnosti, te da je naplata istih trenutno regulisana kantonalnim zakonima i propisima jedinica lokalne samouprave, teško je uspostaviti potpunu uporedivost trendova kretanja.

Bazirajući se na pojedinačnim projekcijama svake od navedenih kategorija, zasnovanim prvenstveno na tekućim trendovima naplate, projicirana stopa rasta ukupnih prihoda po osnovu poreza na posjedovanje i prometovanje imovinom u 2021. godini iznosi 2,96%. Nadalje, prateći makroekonomske prognoze za one kategorije koje je moguće dovesti u vezu sa istim (nivo prometovanja imovinom) u periodu 2022-2024. godina očekivana prosječna stopa rasta iznosi 2,45% (g/g).

Neporezni prihodi

Ukupan nivo naplate neporeznih prihoda u Federaciji BiH u 2020. godini smanjen je za 2,34% u odnosu na 2019. godinu.

Prateći tekuće trendove u naplati, pretpostavljena stopa rasta ukupnih neporeznih prihoda u 2021. godini iznosi skromnijih 0,53%. Treba ipak uzeti u obzir da ukupni neporezni prihodi uključuju širok spektar prilično varijabilnih prihoda, bez kontinuiranog obrasca kretanja.

Zasnovane na prognozama makroekonomskih kretanja, za kategorije neporeznih prihoda koje imaju signifikantnu povezanost sa istim, te nadalje bazirane na planu naplate prihoda od krajnjih korisnika za povrate anuiteta po otplaćenim kreditima, koji uzimaju značajnije učešće u ukupnim neporeznim prihodima, projicirane srednjoročne stope rasta za 2022.; 2023. i 2024. godinu iznose: 5,3%; 5,17% i 1,24% respektivno.

Projekcije prihoda od indirektnih poreza

Projekcije prihoda za period 2021.-2024. godine prikazane su u tabeli 4. Kako bi se osigurala uporedivost projektovanih i naplaćenih prihoda od indirektnih poreza, projekcije prihoda od indirektnih poreza prikazane su na gotovinskoj osnovi u skladu sa izvještajima Uprave za indirektno oporezivanje o naplati po vrstama prihoda.

Tabela 4.

Vrsta prihoda (neto)	u mil. KM					Projektovana stopa rasta			
	Izvršenje	Projekcija							
	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.	2021.	2022.	2023.	2024.
PDV	3.748,5	3.842,5	3.977,5	4.120,8	4.309,9	2,5%	3,5%	3,6%	4,6%
Akcize	1.303,5	1.313,3	1.347,0	1383,5	1.430,3	0,7%	2,6%	2,7%	3,4%
Carine	262,2	269,9	285,7	305,4	328,8	2,9%	5,9%	6,9%	7,7%
Putarine	583,7	595,6	614,1	634,4	657,2	2,0%	3,1%	3,3%	3,6%
Ostalo	32,3	32,3	32,5	32,7	32,9	0,0%	0,6%	0,6%	0,6%
UKUPNO	5.930,3	6.053,6	6.256,8	6.476,8	6.759,0	2,1%	3,4%	3,5%	4,4%
Namjenska putarina	-364,7	-372,3	-383,8	-396,5	-410,8	2,1%	3,1%	3,3%	3,6%
Sredstva za raspodjelu	5.565,6	5.681,3	5.873,0	6.080,3	6.348,3	2,1%	3,4%	3,5%	4,4%

Izvor podataka: Odjeljenje za makroekonomsku analizu (OMA) UIO BiH, svibanj/lipanj 2021. godine

4. OSNOVNI STATISTIČKI POKAZATELJI I EKONOMSKA KRETANJA ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA

Zeničko-dobojski kanton kao četvrta federalna jedinica, sa površinom od 3.344 km², sa popisanim brojem stanovnika 364.433 prema popisu stanovništva iz 2013. godine, što u odnosu na 2012. godinu, kada je broj stanovnika kantona iznosio 399.485, predstavlja smanjenje od 35.052 stanovnika ili 8,77%. Registrovani poslovni subjekti prema djelatnostima u 2020. godini su: pravne osobe 6.684, jedinice u sastavu pravnih osoba 4.130 i obrt 8.065. U odnosu na 2019. godinu, kada je broj registrovanih poslovnih subjekata prema djelatnosti iznosio: pravne osobe 6.660, jedinice u sastavu pravnih osoba 4.288 i obrt 7.915, primjetno je povećanje poslovnih subjekata u oblasti pravnih osoba za 24, smanjenje jedinica u sastavu pravnih osoba za 158 i povećanje poslovnih subjekata u oblasti obrta od 150 subjekta. Ukupan broj zaposlenih u 2020. godini iznosio je 82.073 osoba, što u odnosu na 2019. godinu, kada je broj zaposlenih iznosio 84.169 osobe, predstavlja smanjenje za 2.096 zaposlenih osoba. Broj nezaposlenih osoba u 2012. godini iznosio je 56.159 osoba, što u odnosu na 2019. godinu, kada je bilo 54.307 nezaposlenih osoba, predstavlja povećanje za 1.852 osoba. Prosječna isplaćena mjesečna neto plaća za 2020. godinu iznosila je 820,00 KM, u odnosu na 2019. godinu, kada je prosječna isplaćena mjesečna neto plaća iznosila 793,00 KM, koja je veća za 27,00 KM. Indeks industrijske proizvodnje za 2020. godinu iznosio je

101,2 indeksnih poena, u odnosu na 2019. godinu, kada je indeks industrijske proizvodnje iznosio 93,6 indeksna poena, gdje je primijetno povećanje indeksa industrijske proizvodnje za 7,6 indeksnih poena.

Izvoz Zeničko-dobojskog kantona u 2020. godini iznosio je 1.379.718 KM (u hiljadama/tisućama), i u odnosu na 2019. godinu kada je izvoz iznosio 1.534.714 KM (u hiljadama/tisućama), manji je za 154.996 KM (u hiljadama/tisućama). Uvoz kantona za isti period iznosio je 1.422.912 KM (u hiljadama/tisućama) odnosu na 2019. god. kada je iznosio 1.738.485 KM (u hiljadama/tisućama) manji je za 315.573 KM (u hiljadama/tisućama). Iz prethodno navedenih podataka može se reći da je pokrivenost uvoza izvozom na području kantona u 2020. godini iznosila 97,0%.

4.1. Projekcije indirektnih/neizravnih poreza Zeničko-dobojskog kantona (2020-2024)

Prihodi prikupljeni po osnovu indirektnih/neizravnih poreza (PDV-a, carinskih i akciznih dažbina) se uplaćuju na Jedinstveni račun Uprave za indirektno oporezivanje nakon čega se raspodjeljuju kako slijedi:

- Raspodjela na račun rezervi,
- Raspodjela sredstava za potrebno finansiranje institucija Bosne i Hercegovine,
- Otplata vanjskog duga,
- Raspodjela prihoda između entiteta i Brčko Distrikta.

Nakon raspodjele sredstava za otplatu vanjskog duga, preostalo se raspodjeljuje između entiteta i nižih nivoa vlasti. U skladu sa Zakonom o pripadnosti javnih prihoda u FBiH („Službene novine FBiH“ broj: 22/06, 43/08, 22/09, 35/14 i 94/15) prihodi sa Jedinstvenog računa se dijele kako slijedi:

- Finansiranje funkcija Federacije 36,20% ;
- Finansiranje funkcija kantona 51,23% ;
- Finansiranje funkcija jedinica lokalne samouprave 8,42% ;
- Finansiranje funkcija grada Sarajeva 0,25% ;
- Direkcije za ceste 3,90 %.

U tabeli 5. dat je detaljan prikaz Izvršenja prihoda od indirektnih poreza Kantona i općina/gradova Kantona pojedinačno s Jedinstvenog računa za 2019. godinu, te revidirane projekcije za 2020. godinu i projekcije prihoda za razdoblje 2021. - 2023. godina²²

²² Raspodjela prihoda za kantone i općine pojedinačno za 2021. godinu i razdoblje 2022-2024. godina urađena je u skladu s metodologijom propisanom Zakonom o pripadnosti javnih prihoda u Federaciji BiH ("Službene novine Federacije BiH", broj: 22/06, 43/08, 22/09, 35/14 i 94/15), prema primjenjivanim koeficijentima raspodjele za 2021. godinu, utvrđenom Uputstvom o određivanju učešća kantona, jedinica lokalne samouprave i nadležnih kantonalnih ustanova za ceste u prihodima od indirektnih poreza i načinu raspoređivanja tih prihoda za 2021. godinu („Službene novine Federacije BiH“, broj: 84/19).

Tabela 5. Projekcije prihoda od indirektnih/neizravnih poreza (bez namjenskih prihoda Direkcije za ceste) za ZDK i općine/gradove ZDK (2022 -2024 godina)

Indirektni porezi	Ostvarenje 2020	Plan 2021	Projekcija		
			2022	2023	2024
ZDK ukupno sa općinama	216.821.000	181.260.726	223.530.773	215.671.945	228.523.967
Kanton	177.275.000	177.823.868	187.328.140	180.742.113	191.512.645
Breza	1.456.000	1.282.717	1.351.275	1.303.767	1.381.460
Doboj Jug	379.000	332.790	350.577	338.252	358.408
Kakanj	4.102.300	3.626.992	3.820.847	3.686.514	3.906.196
Maglaj	2.557.000	2.196.837	2.314.253	2.232.889	2.365.948
Olovo	1.168.000	1.015.221	1.069.482	1.031.882	1.093.372
Tešanj	4.758.000	4.252.554	4.479.843	4.322.342	4.579.913
Usora	1.102.000	537.098	565.805	545.912	578.444
Vareš	974.100	844.613	889.756	858.474	909.631
Visoko	3.821.700	3.382.665	3.563.461	3.438.178	3.643.061
Zavidovići	4.176.000	3.563.804	3.754.281	3.611.290	3.838.144
Zenica	11.884.000	10.470.255	11.029.866	10.642.081	11.276.249
Žepče	3.168.000	2.860.311	3.013.188	3.622.290	3.838.144
Ukupno općine	39.546.200	34.365.858	36.202.633	34.929.832	37.011.322

Izvor: Projekcije rađene na bazi ukupnog plana prihoda na Jedinstvenom računu, preuzetog od strane Odjeljenja za makroekonomsku analizu Upravnog odbora Uprave za neizravno oporezivanje (OMA), mart/ožujak 2021.godine.

Odjeljak A.Porez na dohodak

Porez na dohodak regulisan je Zakonom o porezu na dohodak ("Službene novine FBiH", broj: 10/08, 09/10, 10/11, 44/11, 7/13 i 65/13) i odnosi se na dohodak: od nesamostalne djelatnosti, od samostalne djelatnosti, od imovine i imovinskih prava, od ulaganja kapitala i od dobitaka ostvarenih učešćem u nagradnim igrama i igrama na sreću.

Zakonom o pripadnosti javnih prihoda u FBiH i Zakonom o pripadnosti javnih prihoda na području ZDK ("Službene novine ZDK", broj: 1/06, 2/06, 5/06, 7/09 i 12/13) propisano je da 34,46% naplaćenog prihoda od poreza na dohodak pripada općinama Zeničko-dobojskog kantona, dok preostalih 65,54% pripada Kantonu.

U 2022. godini projiciran je ukupan iznos prihoda po osnovu poreza na dohodak od 38,4 miliona KM, što predstavlja rast od 3,7% u odnosu na očekivani nivo ovih prihoda u 2021. godini, poradt ovih prihoda projiciran je i u narednim godinama, 4,4% u 2023. i 4,9% u 2024. godini, a što iznosi 40,1 miliona KM u 2023., te 42,1 miliona KM u 2024. godini.

U sljedećoj tabeli su date projekcije Federalnog ministarstva finansija iz maja 2021. godine za ukupne prihode od poreza na dohodak Zeničko-dobojskog kantona i jedinica lokalne samouprave.

Tabela 6. Projekcija prihoda od poreza na dohodak za Zeničko-dobojski kanton za 2022.- 2024. godinu

VRSTA PRIHODA	PROJEKCIJA			
	2021	2022	2023	2024
1. Porez na dohodak	56.544.089	58.595.835	61.329.300	64.240.254
1.1. Kantonalni budžet	37.058.996	38.403.710	40.195.223	42.103.062
1.2. Općinski/gradski budžeti	19.485.093	20.192.125	21.134.077	22.137.192

Odjeljak B. Porez na dobit

Porez na dobit preduzeća, izuzev banaka i drugih finansijskih organizacija, predstavlja u cijelosti prihod kantona. Projekcija je rađena konzervativnijim pristupom zbog neizvjesnosti dužine i intenziteta trajanja negativnih posljedica izazvanih pandemijom koronavirusa. Procjena prihoda za Zeničko-dobojski kanton po osnovu ovog poreza za 2022. godinu iznosi 40,9 miliona KM, što predstavlja povećanje prihoda od 3 % u odnosu na 39,7 miliona KM, koliko je po ovom osnovu predviđeno za 2021. godinu.

Očekivani prihod poreza na dobit u 2023. godini iznosi 42,3 miliona KM (rast od 3,4 % u odnosu na projekciju za 2022. godinu) i 43,8 miliona KM u 2024. godini (rast od 3,5 % u odnosu na projicirani iznos za 2023.godinu).

Tabela 7. Projekcija prihoda od poreza na dobit za Zeničko-dobojski kanton za 2022.- 2024. godinu

VRSTA PRIHODA	IZVRŠENJE	PROJEKCIJA			
	2020	2021	2022	2023	2024
Porez na dobit	31.696.046	39.749.687	40.981.927	42.334.331	43.858.367

5. STATISTIČKA STRUKTURA I SREDNJOROČNA MAKROEKONOMSKA I FISKALNA STRATEGIJA OPĆINE VAREŠ

Općina Vareš, kao jedinica lokalne samouprave sa površinom od cca 390,1 km², čije je sjedište u ulici Zvijezda br. 34, teritorijalno je smještena na području Zeničko-dobojskog kantona. Sa svojom površinom Općina Vareš obuhvata 11,67% ukupne površine Zeničko-dobojskog kantona, na kojoj je smješteno ukupno 26 mjesnih zajednica.

Registrovani poslovni subjekti po djelatnostima na području Općine Vareš, prema podacima Federalnog zavoda za statistiku (FZS), na dan 31.12.2020. godine su predstavljeni tabelarno kako slijedi:

Tabela 8. Poslovni subjekti po djelatnostima

R.Br.	Djelatnost	Pravne osobe	Jedinice u sastavu	Obrt
-1-	-2-	-3-	-4-	-5-
1.	A. Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	6	1	34
2.	B. Vađenje ruda i kamena	5	1	0
3.	C. Prerađivačka industrija	23	6	24
4.	D. Proizvodnja i snabdjevanje/opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	1	3	0
5.	E. Snabdjevanje/opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, upravljanje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	2	0	0
6.	F. Građevinarstvo	3	0	1
7.	G. Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikla	7	31	50
8.	H. Prijevoz i skladištenje	4	5	13
9.	I. Djelatnosti pružanja smještaja te priprema i usluživanja hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo)	2	2	36
10.	J. Informacije i komunikacije	2	0	1
11.	K. Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	0	8	0
12.	L. Poslovanje nekretninama	0	0	0
13.	M. Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	5	1	2
14.	N. Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	0	2	2
15.	O. Javna uprava i odbrana; obavezno socijalno osigur.	31	7	0
16.	P. Obrazovanje	6	15	0
17.	Q. Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite	8	1	0
18.	R. Umjetnost, zabava i rekreacija	11	13	4
19.	S. Ostale uslužne djelatnosti	57	21	14
UKUPNO :		172	116	195

Izvor: Godišnji statistički podaci na području Zeničko-dobojskog kantona, Federalni zavod za statistiku, Sarajevo

Iz tabelarnog pregleda je vidljivo da od ukupnog broja registrovanih poslovnih subjekata, najveći broj je na području: trgovine, ugostiteljstva, prerađivačke industrije, javne uprave i odbrane, te ostale uslužne djelatnosti.

Ukupan broj stanovnika na području Općine Vareš u 2016. godini, prema konačnim rezultatima popisa iz 2013. godine Federalnog zavoda za statistiku, iznosio je 8.892 stanovnika te u odnosu na preliminarne rezultate iz 2013. godine, kada je broj stanovnika, prema projekcijama FZS, iznosio 10.048, primjetan je pad ukupnog broja stanovnika za 1.156 ili 11,5%. U odnosu na komparativne podatke o broju stanovnika iz ranijih godina primjetna je stalna tendencija pada broja stanovnika na području općine Vareš. Od ukupnog broja stanovnika Zeničko-dobojskog kantona, koji iznosi 358.292 stanovnika, procenat učešća stanovnika općine Vareš u ukupnom stanovništvu kantona iznosi 2,48%.

Broj novorođenih na području Općine Vareš u 2020. godini iznosio je 32 novorođenčadi, od čega je 14 muških i 18 ženskih, dok je broj umrlih, u istom periodu, iznosio 163 osobe. Za isti period to jeste 2020. godine, broj sklopljenih brakova iznosio je 32. Iz gore navedenih podataka, da se zaključiti da Općina Vareš po starosnoj strukturi spada u općine sa starijom populacijom te da je stopa nataliteta petostruko manja od stope mortaliteta.

Prosječna neto plaća na području Općine Vareš za 2020. godinu iznosila je 858,00 KM i u odnosu na 2019. godinu, kada je prosječna neto plaća iznosila 828,00 KM, veća je za 30,00 KM., i iznad je prosjeka neto plaće Zeničko-dobojskog kantona, koja je na nivou kantona u 2020. godini iznosila 820,00 KM.

Od ukupnog broja radnosposobnog stanovništva, koje se nalazi na evidenciji Zavoda za zapošljavanje, a iznosi 2.157, zaposlenih je 1.228 osoba ili 56,93%, dok je broj nezaposlenih 929 ili 43,07%. Od ukupnog broja nezaposlenih osoba u 2020. godini, 40 osoba je sa visokom stručnim spremom (VSS) ili 4,30%, 2 osobe je sa višom školskom spremom (VŠS) ili 0,22%, 286 osobe su sa srednjom stručnom spremom (SSS) ili 30,78%, 7 osoba je sa nižom stručnom spremom (NSS) ili 0,75%, 2 osoba je sa visokokvalifikovanom spremom (VKV) ili 0,22%, 317 osoba je sa kvalifikovanom spremom (KV) ili 34,12%, 12 osoba su sa prekvalifikovanom spremom (PKV) ili 1,29% i 263 osoba su sa nakvalifikovanom spremom (NKV) ili 28,31%.

Ukupan broj škola na području Općine Vareš za osnovno obrazovanje je 5, koje je u 2020/2021. godini pohađalo ukupno 247 učenika od čega su 129 ili 52,23% učenice, dok je broj nastavnog osoblja iznosio 41 od čega su 33 ili 80,49% žene. Općina ima jedan srednjoškolski centar koji je u 2020/2021. školskoj godini pohađalo 153 učenika, dok je broj uposlenih osoba iznosio 38.

Na području kulture, umjetnosti i sporta na području Općine Vareš egzistira jedna radio stanica/postaja koja je u 2020. godini emitirala 8.760 sati programa, od čega je 2.369 sati govornog programa i 6.391 sati muzičkog programa, koji su realizirala dva uposlena djelatnika. Općina raspolaže sa kino dvoranom koja je u jako lošem stanju. Na području općine ne postoje profesionalni sportski klubovi niti općina ima profesionalnih sportaša, dok u oblasti sporta egzistiraju jedan nogometni klub, jedan karate klub te jedan klub ekstremnih sportova koji su amaterskog karaktera i djeluju kao udruge građana i sekcija taekwondo. Na području općine egzistira jedan Centar za socijalni rad sa ukupno 7 uposlenih, te jedan Dječiji vrtić sa 3 uposlenice.

5.1. Projekcija prihoda Općine Vareš za period 2021. - 2023. godine

Sljedećim tabelarnim pregledom predstavljen je nivo ostvarenih prihoda u 2019. i 2020. godini, plan za 2021. godinu, te projekcije prihoda za period 2022. - 2024. godine.

Služba za privredu, finansije i trezor je projekciju prihoda i primitaka u DOB-u općine Vareš za 2022 -2024. godinu uradila na bazi ostvarenih prihoda u 2020. godini, procijenjenih prihoda za 2021. godinu i Projekcija koje su dostavljene od strane Ministarstva finansija za općine Zeničko-dobojskog kantona. Prihodi u 2021. godini će se planirati u skladu sa procjenama Federalnog ministarstva finansija, a na osnovu prognoza koje su izradile: Direkcija za ekonomsko planiranje(DEP) i Odjeljenje za makroekonomsku analizu (OMA) te će zavistiti o daljoj primjeni Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju koji se odnosi na dinamiku smanjenja i ukidanja carina na uvoz dobara koja su porijeklom iz Evropske Unije(EU).

Tabela 9. Projekcija prihoda Općine Vareš

VRSTA PRIHODA I PRIMITAKA	Ostvareno u 2019. godini	Ostvareno u 2020. godini	Budžet/ Proračun za 2021.	Procjena za 2022. godinu	Procjena za 2023. godinu	Procjena za 2024. godinu
-1-	-2-	-3-	-4-	-5-	-6-	-7-
I. PRIHODI OD POREZA	1.721.518	1.534.663	1.532.340	1.574.600	1.603.400	1.623.700
1. Porez na dobit pojedinca i preduzeća	774	642	20	0	0	0
2. Porez na plaću i radnu snagu	7.633	368	410	200	160	160
3. Porez na imovinu	161.104	202.299	181.000	177.000	180.000	182.000
4. Domaći porezi na dobra i usluge	0	153	210	280	20	20
5. Porez na dohodak	379.415	357.049	392.000	399.500	407.500	413.500
6. Prihod od indirektnih/neizravnih poreza	1.172.576	974.137	958.680	997.600	1.015.700	1.028.000
7. Ostali porezi	16	15	20	20	20	20
II. NEPOREZNI PRIHODI	996.671	1.000.733	1.181.760	1.078.000	1.093.800	1.097.500
1. Prihodi od imovine	163.009	522.318	493.440	383.100	389.600	389.600
2. Naknade, takse i prihodi od pružanja javnih usluga	812.199	474.995	685.100	691.600	700.900	704.600
3. Novčane kazne	15.914	3.420	3.220	3.300	3.300	3.300
III. TEKUĆE POTPORE (GRANTOVI)	643.374	679929	879.200	550.000	550.000	550.000
IV. KAPITALNI PRIMICI	1.165.997	0	159.000	0	0	0
UKUPNO I+II+III+IV	4.527.560	3.215.325	3.752.300	3.202.600	3.247.200	3.271.200

Projekcija prihoda u 2022. godini, koja prema Zakonu o pripadnosti javnih prihoda u Federaciji Bosne i Hercegovine pripadaju općinama, osim što se temeljila na evidentiranom

prilivu za period januar/siječanj - juni/lipanj 2021. godine odražava primjenu, kako postojećih, tako i novih i izmijenjenih propisa, zasniva se i na respektovanju relevantnih činjenica sistematizovanih u preporukama Federalnog ministarstva finansija o mogućem trendu rasta prihoda.

U prognoziranju ukupnih prihoda u budžetu/proračunu Općine Vareš najznačajnije mjesto zauzima očekivani priliv i planiranje prihoda od indirektnih/neizravnih poreza. Prognoza priliva prihoda od indirektnih/neizravnih poreza zasnovana je na projekcijama OMA i DEP-a te je u direktnoj vezi sa utvrđenim koeficijentom učešća općine u raspodjeli istih na nivou Federacije Bosne i Hercegovine, gdje od ukupnog procenta prihoda od indirektnih/neizravnih poreza na državnom nivou 8,42% ide za finansiranje/financiranje funkcija jedinica lokalne samouprave na nivou Federacije Bosne i Hercegovine. Od tog procenta na osnovu koga se projicira nominalni iznos, koeficijent učešća Općine Vareš u strukturi raspodjele indirektnih/neizravnih poreza, u odnosu na prethodne godine kada je koeficijent učešća iznosio 0,471% u 2015. godini, te je za 2016. godinu smanjen na 0,446% što će se, respektivno posmatrano, negativno odraziti na prihode od indirektnih/neizravnih poreza. Iako prihodi od indirektnih/neizravnih poreza u ukupnoj strukturi prihoda Općine Vareš učestvuju do visine od 30%. Prihodi od indirektnih/neizravnih poreza u 2020. su ostvareni u iznosu od 974.137,00 KM.

Prema **revidiranim projekcijama** za 2022. godinu, prihodi od indirektnih/neizravnih poreza će se povećavati u odnosu na prethodne godine, dok se i 2023. i 2024. godine projicira blagi rast prihoda.

5.2. Upravljanje potrošnjom javnog sektora

U ovom poglavlju su sažeta glavna pitanja iz oblasti upravljanja javnim sredstvima i budžetskim/proračunskim reformama na nivou Općine Vareš. Ovakva analiza predstavlja važan element u srednjoročnom planiranju budžeta/proračuna i pruža pregled strukture budžeta/proračuna po ekonomskoj klasifikaciji, a koristi se za određivanje svih strukturalnih neravnoteža, koje se trebaju razmotriti u procesu definiranja prioriteta rashoda i definiranju gornjih granica rashoda budžetskih/proračunskih korisnika. U ovom dijelu se analiziraju i daju preporuke o strukturi budžeta/proračuna s osvrtom na plaće i naknade, materijalne troškove, grantove i kapitalne izdatke. Na osnovu ove analize i prognoze prihoda, urađene su projekcije budžetske potrošnje po ekonomskoj klasifikaciji za period 2022. – 2024. godina. Postojeća struktura potrošnje nije optimalna, usljed alociranja velikog iznosa budžetskih/proračunskih sredstava na plaće i naknade, socijalne transfere, te nedovoljne alokacije na materijalne troškove i kapitalne investicije, te je imperativ na menadžmentu Općine Vareš da se odupre povećanju potrošnje van okvira onoga što je fiskalno održivo.

U sljedećoj tabeli daju se ukupni troškovi po osnovu rashoda iz budžeta/proračuna i po osnovu prihoda od sopstvene djelatnosti i namjenskih sredstava:

Tabela 10. Projekcija rashoda Općine Vareš

VRSTA RASHODA I IZDATAKA	Ostvareno u 2019. godini	Ostvareno u 2020. godini	Budžet/ Proračun za 2021.	Procjena za 2022. godinu	Procjena za 2023. godinu	Procjena za 2024. godinu
-1-	-2-	-3-	-4-	-5-	-6-	-7-
1. Plaće i naknade troškova zaposlenih	1.596.758	1.507.334	1.516.500	1.524.600	1.532.300	1.540.200
2. Doprinosi poslodavca i ostali doprinosi	144.637	133.124	136.600	136.800	137.400	137.800
3. Izdaci za materijal, sitan inventar i usluge	1.364.245	968.621	927.400	765.000	770.300	770.300
4. Tekući transferi i drugi tekući rashodi	931.954	763.306	745.000	610.000	641.000	656.800
5. Kapitalni transferi	0	0	0	0	0	0
6. Izdaci za kamate i ostale naknade	59.010	35.766	22.400	18.900	15.400	11.600
7. Rezerve	0	0	7.600	0	0	0
8. Kapitalni izdaci	88.678	91.962	396.800	147.100	150.800	154.500
UKUPNO 1+2+3+4+5+6+7+8	4.185.282	3.500.113	3.752.300	3.202.400	3.247.200	3.271.200

Iz tabelarnog prikaza vidljivo je da u ukupnim rashodima u projekciji za 2022. godinu najveću stavku čine plaće i naknade troškova zaposlenih u iznosu 1.524.600,00 KM ili 47,60% ukupno planiranih rashoda budžeta/proračuna Općine Vareš. Plaće i naknade troškova zaposlenih planirani su u tom iznosu, rukovodeći se planom i instrukcijama sa viših instanci vlasti. Prateći strukturu plaća zaposlenih, projekcija za doprinose poslodavca u 2022. godini iznosi 136.800,00 KM ili 4,27% ukupno planiranih rashoda budžeta/proračuna. Izdaci za materijal, sitan inventar i usluge planirani su u iznosu 765.000,00 KM ili 23,88%, dok su tekući transferi i drugi tekući rashodi planirani u iznosu 610.000,00 KM ili 19,04% ukupno planiranih rashoda budžeta/proračuna Općine Vareš za 2022. godinu. Kapitalni transferi nisu planirani za 2022. godinu. Ostale naknade, a koje se odnose na izdatke za kamate po osnovu kreditnog zaduženja, planirane su u iznosu od 18.900,00 KM, dok su kapitalni izdaci planirani u iznosu od 147.100,00 u 2022. godini.

5.2.1. Plaće i naknade troškova zaposlenih u javnom sektoru

Plaće i broj zaposlenih u javnom sektoru Općine Vareš, uz pretpostavku kretanja prosječne mjesečne bruto plaće, dati su u sljedećem tabelarnom pregledu:

Tabela 11. Bruto plaće, naknade troškova zaposlenih i broj zaposlenih

OPIS	Izvršenje 2020	Plan 2021.	Projekcije		
			2022.	2023.	2024.
-1-	-2-	-3-	-4-	-5-	-6-
Plaće i naknade troškova zaposlenih	1.507.334	1.516.500	1.661.400	1.669.700	1.678.000
Broj zaposlenih	71	72	69	69	69
Prosječna mjesečna bruto plaća	1.026	1030	1080	1.086	1.091

U Općini Vareš, u narednom srednjoročnom periodu, se predviđa odlazak određenog broja uposlenika u mirovinu i prema tome, projekcije za 2022. – 2024. godinu su pozitivne, to jeste očekuje se blago povećanje plaća i naknada zaposlenih kao posljedica smanjenja broja zaposlenih.

5.2.2. Doprinosi poslodavca i ostali doprinosi

Projekcija doprinosa data je u sljedećoj tabeli:

Tabela 12. . Doprinosi poslodavca i ostali doprinosi

OPIS	Izvršenje 2020.	Plan 2021.	Projekcije		
			2022.	2023.	2024.
-1-	-2-	-3-	-4-	-5-	-6-
Doprinosi poslodavca i ostali doprinosi	133.124	136.600	136.800	137.400	137.800

5.2.3. Izdaci za materijal, sitan inventar i usluge

Projekcija izdataka za materijal, sitan inventar i usluge za 2022. fiskalnu godinu sačinjena je na način da su u obzir uzete sve moguće mjere štednje po svim stavkama poštujući osnovna načela i principe fer i transparentne poslovne politike općinskog menadžmenta.

Tabela 13. Izdaci za materijal, sitan inventar i usluge

OPIS	Izvršenje 2020.	Plan 2021.	Projekcije		
			2022.	2023.	2024.
-1-	-2-	-3-	-4-	-5-	-6-
Izdaci za materijal, sitan inventar i usluge	968.621	927.400	765.000	770.300	770.300

Od ukupno planiranog iznosa rashoda za 2022. fiskalnu godinu 765.000,00 KM otpada za materijal, sitan inventar i usluge ipredstavlja 23,88% od ukupno planiranih rashoda budžeta/proračuna Općine Vareš.

5.2.4. Tekući transferi i drugi tekući rashodi

Tekući transferi (grantovi) i drugi tekući rashodi, koji podrazumijevaju davanja u cilju poticaja razvoja, i predstavljaju pokazatelj ozbiljnosti jedne općine u realizaciji svoje vizije razvoja, planirani su u iznosu od 610.000,00 KM za 2022. fiskalnu godinu, što predstavlja oko 19,04% ukupno planiranih rashoda budžeta/proračuna Općine Vareš. Izdaci po osnovu grantova podrazumijevaju izdatke unaprijed definisanom tipu korisnika. Iz navedenog se vidi da bi se tekući grantovi trebali isplaćivati onim korisnicima koji imaju detaljno razrađene programe za određene oblasti interesovanja i djelovanja. Zakonskom regulativom jasno su definirane oblasti koje mogu biti finansirane kroz tekuće grantove. Tu se prvenstveno misli na sportska udruženja, kulturna udruženja i manifestacije i udruženja mladih, zatim na udruženja ili pojedince vezane za poljoprivrednu proizvodnju, te mjesne zajednice.

U cilju pomoći i zbrinjavanja socijalnih slučajeva i pomoći Centru za socijalni rad u rješavanju istih predviđen je grant, gdje bi se planskim pristupom i izradom socijalne karte općine, jasno izdefinisale kategorije kojima je pomoć Centra neophodna te bi se na taj način adekvatno pristupilo pomaganju istih, kroz različite programe socijalne pomoći uz potpuno transparentno trošenje sredstava izdefinisanim kategorijama.

Ostali dio sredstava namjenski bi bio utrošen za sufinansiranje zdravstvene zaštite, podrške medijima, klubovima političkih stranaka, vjerskih zajednica, prevoza učenika, održavanja gradske higijene ulica, te neprofitnih organizacija, udruga proizašlih iz rata, te ostalih pojedinaca i grupa na osnovu podnesenih zahtjeva kroz javni poziv za učešće u javnoj raspravi o strukturi budžetskih/proračunskih sredstava predviđenih za tekuće grantove.

5.2.5. Kapitalni transferi

Kapitalni transferi u koje spadaju ulaganje u obnovu i rekonstrukciju vodnih objekata i infrastrukture u mjesnim zajednicama nisu predviđeni za 2021. godinu.

5.2.6. Kapitalni izdaci

Kapitalni izdaci su planirani u iznosu od 147.100,00 KM u datom razdoblju.

6. BUDŽETSKI PRIORITETI ZA PERIOD 2022. – 2024. GODINA

Budžet/proračun je glavni instrument za određivanje politika općinskog menadžmenta. Predstavlja sredstvo putem kojeg se strateški ciljevi općinskog menadžmenta provode u usluge, programe i aktivnosti koje su usmjerene ka ispunjavanju socijalnih i ekonomskih potreba građana.

Cilj Dokumenta okvirnog budžeta/proračuna je da pruži kvalitetniji strateški osnov za srednjoročno planiranje budžeta/proračuna i pripremu godišnjeg budžeta/proračuna, kroz povezivanje trogodišnjih projekcija rashoda sa utvrđenim srednjoročnim prioritetima općine. Imajući ovo u vidu, u narednom periodu prioriteta će biti usmjereni na:

- Namjensko trošenje planiranih rashoda, rukovodeći se Zakonom o budžetima/proračunima u Federaciji Bosne i Hercegovine, Zakonom o načinu ostvarivanja ušteda u Federaciji Bosne i Hercegovine, Programom mjerama štednje Vlade Zeničko-dobojskog kantona i Mjerama racionalizacije troškova Jedinственог опćинског органа Vareš te drugim zakonskim propisima, u narednom periodu;
- Planska racionalizacija organa uprave u pogledu broja uposlenih, kroz modele:
 - a) Izmjene i dopune Pravilnika o unutarnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u Jedinственом опćинском органу uprave,
 - b) Stimulativnog i prijevremenog penzionisanja uposlenih u organu uprave,
 - c) Redovitim penzionisanjem i samo nužnim upošljavanjem potrebnih kadrova.
- Orjentisanje na one poslove kojima se jača prihodovna strana društva kao osnovni agregat za planiranje razvojnih, socijalnih i drugih društvenih potreba i obaveza;
- Usavršavanje rada općinske administracije, koje podrazumijeva visok stepen efikasnosti i kvaliteta;
- Poticaj razvoja poljoprivrede u ruralnim područjima, obzirom na značajne, neiskorištene poljoprivredne mogućnosti;
- Uzgoj, zaštita, eksploatacija, te finalna prerada vareških šuma, koja predstavlja bitan preduslov za održiv i konkurentan privredni rast;
- Rudarstvo i metaloprerada;
- Aktivnosti na jačanju i promociji turističke ponude te promociji kulturno historijskog naslijeđa Općine Vareš;
- Razvoj i afirmacija nevladinog sektora, kao paradigme razvoja civilnog društva;
- Poduzimanje mjera za sanaciju područja uništenih prirodnim nepogodama (poplave i klizišta).

Obzirom da prioriteta i zahtjevi budžetskih/proračunskih korisnika nadilaze nivo raspoloživih resursa, obaveza općinskog menadžmenta i Općinskog vijeća je da donese odluke o tome koji su prioriteta u cilju što boljeg korištenja oskudnih budžetskih/proračunskih sredstava u zadovoljavanju velikog broja prioriteta i zahtjeva budžetskih/proračunskih korisnika, s ciljem provođenja dugoročne programske politike.

OPĆINSKI NAČELNIK

Zdravko Marošević